

40

Väljarna minns valrörelsen

Vad minns väljarna själva av valrörelsen 2022? Var valet 2022 ett Energival, ett Korv-val eller ett Köval? Vår unika data ger oss möjlighet att besvara frågan utifrån väljarnas egna perspektiv. Vad av partiernas valbudskap kan väljarna själva spontant återberätta? Och vad blir deras slutbetyg på valrörelsen som helhet? Så här mot slutet av boken låter vi väljarna vittna och värdera 2022 års valrörelse.

Ebba Busch använder falukorv som rekvisita i Sveriges Radios slutdebatt den 1 september, 2022. Foto: Christine Olsson/TT.

Hur väljarna upplever valrörelserna kan potentiellt ha stor betydelse för deras politiska beteende (jfr James & Garnett, 2023), som till exempel hur mycket de engagerar sig, exponerar sig för partiernas valbudskap, låter sig informeras och underhållas. Vi inleder kapitlet med att redogöra för väljarnas inställning till sju olika beskrivningar av valrörelsen. Därefter låter vi väljarnas röster ta plats, genom en helt ny fritextfråga i Valundersökningen 2022.

I valundersökningarna har vi under lång tid låtit väljarna utvärdera valrörelsen genom att ta ställning till ett antal förformulerade sätt att beskriva valdebatterna. Frågan lyder "När du tänker på årets valrörelse, hur bra stämmer följande beskrivningar med din uppfattning?" och därefter får respondenterna ta ställning till sju påståenden. Frågan ställdes med något annorlunda formulering mellan

1985–2014, vilket försvårar jämförelser med resultaten för valen 2018 och 2022. I tabell 40.1 visas andelen som instämmer med beskrivningarna av valrörelsen sedan 1985. De påståenden som flest väljare historiskt har instämt i, är att det var *för mycket partikäbbel*, att valrörelsen var *alltför koncentrerad på partiledarna* och *alltför konfliktfylld och aggressiv*. Det positivt laddade påståendet om att valrörelsen var *saklig och informativ* är under hela perioden 1985–2022 det påstående som minst andel instämmer i. Det har också varit en jämförelsevis liten andel som instämmer i påståendet om att valrörelsen var *intressant och spännande*. Under valåren 2006, 2010 och 2014 var däremot andelen högre.

Ser vi närmare på resultaten från 2018 och 2022 ger väljarna ett sammantaget lägre betyg till valrörelsen 2022 jämfört med föregående val. Hela 86 procent instämmer i att det var för mycket partikäbbel i valrörelsen 2022. Det är en något större andel som instämmer i att det var för mycket partikäbbel, för mycket fokus på partiledarna, en konfliktfylld valrörelse och en svårbegriplig debatt i medierna 2022 jämfört med 2018 (se tabell 40.1). Samtidigt har andelen som tycker att valrörelsen är intressant och spännande minskat (från 62 till 51 procent) och andelen som tycker att valrörelsen är saklig och informativ är i stort sett oförändrad (29 till 28 procent). Däremot är det en större andel som tycker att det är *klara skillnader mellan partierna* (47 till 55 procent).⁶⁴

Tabell 40.1 Väljarna karaktäriserar valrörelserna 1985–2022. Andel som instämmer i olika beskrivningar av valrörelsen (procent)

	1985	1988	1991	1994	1998	2002	2006	2010	2014	2018	2022
Intressant och spännande	16	10	22	20	9	19	28	32	27	62	51
För mycket partikäbbel	67	66	51	62	62	46	40	40	42	82	86
Alltför konfliktfylld och aggressiv	38	27	13	18	12	9	14	11	13	63	73
Klara skillnader mellan partierna	17	18	14	18	12	14	15	15	8	47	55
Alltför koncentrerad på partiledarna	42	27	36	33	40	37	44	32	19	70	72
Saklig och informativ	3	3	6	10	3	5	9	9	4	29	28
Svårbegriplig valdebatt i medierna	18	18	13	17	17	16	9	11	9	31	39
Antal svarande	1 149	845	979	1 058	843	1 014	1 274	978	722	2 613	1 813

Källa: Valundersökningarna 1985–2022, etapp B.

Kommentar: Frågan ställs i Valundersökningarnas eftervalsenkäter. Enkätfrågan har haft olika design under perioden 1985–2014 respektive 2018–2022 vilket påverkar möjligheterna till jämförelser. Under perioden 1985–2014 lyder frågan: "Hur skulle Du vilja beskriva årets valrörelse? Kryssa för de beteckningar som bäst stämmer överens med din uppfattning. Fler än en beteckning kan anges". I valundersökningarna 2018 och 2022 lyder frågan: "När du tänker på årets valrörelse, hur bra stämmer följande beskrivningar med din uppfattning?" Beskrivningarna listas i tabellen i samma ordning som i formulären 2018 och 2022. Svarsalternativen var "Mycket väl", "Ganska väl", "Inte särskilt väl", "Inte alls väl" och "Ingen uppfattning". Svarsalternativen "Mycket väl" och "Ganska väl" har slagits samman. Svarsalternativet "Ingen uppfattning" räknas inte in i procentbasen. Resultaten i tabellen är oavskilda.

⁶⁴ I valundersökningen 2022 var det mellan fem och nio procent som valde alternativet "Ingen uppfattning", förutom för "Svårbegriplig valdebatt i medierna", där 16 procent inte hade någon uppfattning.

Om vi fokuserar på de som starkast instämmer i de olika beskrivningarna, det vill säga de som valt svarsalternativet ”Mycket väl” ser vi samma generella mönster som för tidigare valrörelser (se tabell 40.2). Knappt hälften svarade att det stämmer mycket väl att det var *För mycket partikäbbel* och en tredjedel att valrörelsen var *Konfliktfylld och aggressiv*. De tre påståenden som minst andelen svarade stämde mycket väl in på valrörelsen var *Intressant och spännande* (13 procent), *Svårbegriplig valdebatt i medierna* (nio procent) och *Saklig och informativ* (endast tre procent).

Tabell 40.2 Svenska väljares uppfattning om valrörelsen, 2022 (procent).

	Mycket väl	Ganska väl	Inte särskilt väl	Inte alls väl	Antal svarande
Partikäbbel	48	38	11	3	2 075
Konfliktfylld och aggressiv	33	40	21	7	2 038
Koncentrerad på partiledare	22	50	22	6	1 979
Klara skillnader mellan partierna	17	38	34	11	2 046
Intressant och spännande	13	38	32	17	2 006
Svårbegriplig debatt	9	30	40	21	1 813
Saklig och informativ	3	25	43	28	1 994

Källa: Valundersökningen 2022. Etapp B.

Kommentar: För frågeformulering, se tabell 40.1 Svarsalternativet ”Ingen uppfattning” räknas inte in i procentbasen. Resultaten i tabellen är oavskilda.

Falukorvsvalet 2022?

I Valundersökningen 2022 ställdes för första gången en helt ny fritextfråga om vad väljarna själva mindes av valrörelsen. Frågan ställdes allra sist i uppföljningsenkäten och löd: ”Slutligen, är det någon särskild händelse du kommer att minnas från valrörelsen 2022?”. Syftet med frågan var att få en bild av vad som utmärkte valrörelsen 2022 enligt väljarna och en illustration av hur valet skulle bli ihågkommet. Totalt var det 1 369 respondenter som valde att svara på frågan.⁶⁵

Till en början illustrerar vi väljarnas upplevelse av valrörelsen 2022 genom att gestalta fritextsvaren med hjälp av ordmoln (*wordcloud*), som kort och gott visar vilka ord som har använts och hur ofta. Ju större desto mer frekvent använt är ordet. Det mest frekvent nämnda ordet är markerat i rosa. Vi har här begränsat ordmolnen enbart till nämnda aktörer och sakfrågor.⁶⁶

Ser vi till nämnda aktörer är det tydligt att Sverigedemokraterna präglade flestas minne av valrörelsen 2022 (se figur 40.1). Trots att SD är mest vanligt förekommande, finns det en viss spridning av olika partier och partiledare. Förutom partier och politiska företrädare nämns också *medierna*, *folket* och *sambället*. När det gäller sakfrågor är några ämnen tydligt dominerande. Klimat, men också kärnkraft och miljöfrågor har nämnts flest gånger.

⁶⁵ Av de 3 205 respondenter som svarade på uppföljningsenkäten var det alltså 43 procent som valde att svara på frågan.

⁶⁶ Resultaten ska inte betraktas som någon uttömmande representativ bild då det finns en selektionseffekt i vilka som väljer att svara eller inte svara. Dessutom har ord tagits ur sin kontext, exempelvis är *Ulf* och *Kristersson* uppdelade i datamängden även om de kan ha förekommit tillsammans såväl som var för sig för att referera till samma sak.

Figur 40.1 Ordmoln över nämnda aktörer i valet 2022

Källa: Valundersökningen 2022

Kommentar: Frågan lyder: ”Slutligen, är det någon särskild händelse du kommer att minnas från valrörelsen 2022?”. Närliggande ord har slagits samman för grafikens skull. Detta innefattar felstavningar såväl som samma ord i olika former. Exempelvis har *Löf* blivit *Lööf* och *kriminalitetens* blivit *kriminaliteten*. Vi har även gjort om partiförkortningar till det fullständiga namnet, *V* har alltså blivit *Vänsterpartiet*. Orden har sedan kodats och sorterats i respektive kategori, där kontext även väglett. Mörkare färg indikerar mer frekvent använt ord. Rosa färg representerar det mest frekvent använda ordet. Sverigedemokraterna nämns 303 gånger av 1780 aktörsbenämningar (17%). Klimat nämns 69 gånger av 548 sakfrågenämnden (13%). Total antal unika ord inklusive siffror och symboler i data: 4270. I figur 40.1 har de ord som nämnts färre än 2 gånger exkluderats.

I övrigt är frågor som rör lag och ordning, invandring, Nato, elpriser och skola frekvent förekommande.⁶⁷ Däremot vet vi inte *i vilket sammanhang* som orden förekommer. Det kan till exempel vara både positiva och negativa omdömen om aktörerna och sakfrågorna kan både relatera till vad som var dominerande på dagordningen men också vad väljarna upplevde saknades i debatten.

⁶⁷ Värt att notera är att ord som beskriver samma område inte har klumpats ihop. Möjligtvis är det fler ord som faller under området lag och ordning än under miljö och klimat.

Tabell 40.3 Kodschema för frågan om särskild händelse från valrörelsen.

Valresultatet	Koalitioner och regeringsbildning	Medievalrörelsen	Tonläget i valrörelsen	Mandatperioden
Jämmt valresultat Regeringsskifte Att partier ökade Att partier minskade Att valresultatet "vände" Valdeltagandet	Regeringsbildning Koalitioner	Debatter/ Utfrågningar Sociala medier Valvakor Opinionsundersökningar Allmänna omdömen om valbevakningen Valu	Käbbel/låg nivå Smutskastning/påhopp Polarisering Lögner Intressant/spännande Populism Hot mot politiker	Mandatperioden 2018–2022 Bedömningar av den förda politiken
Politiska förslag och vallöften	Sakfrågorna	Politiska företrädare	Partier	Ideologi
Politiska förslag Allmänt om vallöften	Sakfrågor i fokus Sakfrågor som inte togs upp under valrörelsen	Partiledare Kandidater Allmänna omdömen	Allmänna omdömen Utspel	Ideologier
Upplevelsen av att rösta	Demokrati och förtroende	Mandatperioden	Kampanjer	Övrigt
Köer till vallokalerna Valsedlar Nytt valsystem	Förtroende Folkvilja	Bedömning av regeringens politik Nato-ansökan Ukraina Pandemin	Valaffischer Politisk reklam Möten med politiker Eget politiska engagemang	Övrigt, okategoriserat Mordet i Almedalen

Källa: Valundersökningen 2022.

Kommentar: Kodschema för öppen fritextfråga som lyder: "Slutligen, är det någon särskild händelse du kommer att minnas från valrörelsen 2022?".

Den klart vanligaste kategorin är *Tonläget i valrörelsen*, som 23 procent av svaren kunde kategoriseras in i (se tabell 40.4). Här handlar svaren om att valrörelsen präglats av "käbbel", "smutskastning", "skitsnack", "påhopp". De allra flesta svar i den här kategorin visar på en negativ bild av valrörelsen. Av de 268 svar som handlar om tonläget i valrörelsen i valrörelsen är det endast två svar som ger en positiv bild av debattklimatet. Med tanke på att 86 procent av väljarna instämmer i påståendet om att det var för mycket partikäbbel i valrörelsen, är det inte särskilt förvånande att liknande omdömen förekommer även när väljarna själva ska beskriva valrörelsen.⁶⁸

Näst vanligast är kategorin *Valresultatet*, dit 15 procent av svaren kan koda in. Respondenterna har där nämnt att det blivit regeringsskifte ("maktskifte"), att vissa partier gick fram ("SDs framgång"), att resultatet mellan blocken var väldigt jämnt ("jämnt valresultat"), och att det under valkvällen först såg ut som att mitten-vänsterpartierna skulle ta hem valsegern men att mitten-högerpartierna slutligen fick flest mandat ("vändningen under valnatten"). Här återfinns också både positiva och negativa reaktioner på valresultatet ("trist", "sorgligt", "positiv framgång").

⁶⁸ Fritextfrågan om vad väljarna minns av årets valrörelse ingick *inte* i samma edition som frågan med fasta svarsalternativ om hur väljarna skulle beskriva årets valrörelse. Vi kan därför inte förklara andelen negativa svar med primingeffekter.

Tabell 40.4 Resultat från fritextfråga om huruvida det var någon särskild händelse som väljarna minns från valrörelsen 2022. Andel som uppgett olika svar (procent).

	Tonläget	Valresultatet	Upplevelsen av att rösta	Politiska företrädare	Sakfrågor	Medie-valrörelsen	Partier	Antal svarande
Total	23	15	12	11	8	7	7	1 183
Man	22	14	12	11	6	7	7	644
Kvinna	23	16	11	10	10	6	6	539
18–34 år	12	21	8	19	5	6	7	96
35–49 år	19	18	8	10	8	9	9	198
50–64 år	27	15	9	10	9	4	5	339
65–74 år	22	12	13	12	8	8	6	311
75+	25	13	18	8	5	7	7	239
Grundskola	22	11	22	9	7	3	6	122
Gymnasium/Eftergymnasial	25	16	15	9	5	7	5	340
Högskola/Universitet	22	15	7	12	10	7	7	613
Svensk bakgrund	23	15	12	11	7	7	7	1 072
Utländsk bakgrund	21	15	11	9	11	6	4	111
Tjänstemän	23	14	10	11	9	7	7	693
Arbetare	25	17	15	9	4	7	4	260
Företagare	19	13	10	13	6	7	7	107
Ren landsbygd	19	13	17	8	6	8	8	161
Mindre tätort	29	11	13	13	8	6	5	217
Stad eller större tätort	23	15	12	10	9	6	7	550
Stockholm, Gbg, Malmö	19	18	5	13	7	8	6	216
Mycket intresserad av politik	24	13	7	11	7	9	10	339
Ganska intresserad	22	15	12	11	9	7	5	637
Inte särskilt/allt intresserad	24	20	19	8	5	4	4	194
Låg politisk kunskap	19	24	14	9	5	5	2	233
Medel politisk kunskap	23	13	10	11	9	7	8	352
Hög politisk kunskap	24	13	11	11	8	7	7	590
Låg medieexponering	19	18	11	12	8	7	5	218
Medel medieexponering	23	15	10	10	7	8	6	311
Hög medieexponering	23	15	10	12	8	7	9	303
Övertygad partianhängare	22	18	6	10	7	9	8	169
Partianhängare	22	13	13	10	11	7	8	252
Endast partipreferens	25	15	11	11	6	7	5	510
Ingen partipreferens	20	15	15	12	8	5	5	182
Långt till vänster	17	15	13	10	11	7	9	245
Något till vänster	23	18	10	10	10	5	5	240
Varken t v eller t h	31	11	10	8	11	6	4	157
Något till höger	26	14	13	7	8	7	6	231
Långt till höger	19	16	14	16	1	8	7	236
Vänsterpartiet	12	18	11	11	14	6	8	80
Socialdemokraterna	24	17	11	10	6	5	7	343
Centerpartiet	23	20	8	11	9	7	2	95
Liberalerna	22	17	12	12	7	2	9	58
Moderaterna	23	14	16	12	5	9	6	154
Kristdemokraterna	18	13	16	16	2	11	7	55
Miljöpartiet	22	12	7	9	16	7	6	138
Sverigedemokraterna	24	13	12	13	3	9	8	179

Källa: Valundersökningen 2022

Kommentar: Frågan lyder: "Slutligen, är det någon särskild händelse du kommer att minnas från valrörelsen 2022?"

Tredje vanligaste kategorin är *Upplevelsen av att rösta* (12 procent), där en del väljare valde att berätta om sin upplevelse av att rösta ("rörigt") eller om köproblematiken i samband med valet ("långa köer"). I Valundersökningen 2022 ställde vi frågor om hur väljarna upplevde besöket i vallokalen och om det var köer till vallokalen, men de ingick *inte* i samma enkät. Respondenterna har spontant nämnt besöket i vallokalen, utan att ha blivit påverkade av beskrivningar om köer eller hur röstningen fungerade.

Därefter är det 11 procent av respondenterna som nämner *Politiska företrädare*. Främst är det omdömen och framträdanden från partiledarna som beskrivs i den här kategorin. Svar som hör till kategorin *Sakfrågor* (8 procent) handlar både om de dominerande sakfrågorna som var i fokus under valet ("brottslighet", "elpriser") och de frågor som väljare upplevde hamnade i skymundan under debatten ("klimat", "skola", "sjukvård"). Svar som handlar om *Medievalrörelsen* (7 procent) rör bland annat debatterna och andra inslag i medierna ("alla debatter", "valvakan") och omdömen av hur medierna bevakade valrörelsen i allmänhet ("bra bevakning", "medias vinkling"). Slutligen är det 7 procent av respondenterna som nämner *Partier*, dels handlar det om särskilda utspel som partierna gjorde, men framför allt är det allmänna omdömen om partierna som dominerar svaren. Övriga kategorier *Koalitioner och regeringsbildning*, *Demokrati och förtroende*, *Mandatperioden*, *Kampanjer*, *Ideologi*, och *Politiska förslag och vallöften* nämns av 1–3 procent av väljarna. Av svaren är det 11 procent som hamnar i kategorin *Övrigt*. Det är svar som inte har kunnat kategoriseras in i någon av kategorierna. Bland annat förekommer svar som nämner mordet på psykiatrisamordnare Ing-Marie Wieselgren under Almedalen (nämns av 18 respondenter).

I tabell 40.4 redovisar vi andelen som nämnt de sju vanligast förekommande kategorierna bland olika väljargrupper. Personer som nämnt *tonläget* i högre utsträckning är åldersgrupperna 50 år och äldre. De som nämner *valresultatet* i högre utsträckning är unga, personer som inte är intresserade av politik och personer med låg politisk kunskap. Personer som nämnde *upplevelsen av att rösta* i högre utsträckning är de som är 75 år och äldre, boende på landsbygd, personer som inte är intresserade av politik, samt personer som inte är övertygade partianhängare. De som nämner *politiska företrädare* i högre utsträckning är unga och personer som placerar sig långt till höger.

De som nämnt *sakfrågor* i högre utsträckning är framför allt väljare till Miljöpartiet och Vänsterpartiet. Väljare till MP och V verkar i högre utsträckning spontant nämna vilka sakfrågor som var i fokus och framför allt vilka sakfrågor som *inte* togs upp under valrörelsen. I respondenternas svar framträder ett missnöje med dagordningen för valrörelsen. Väljare som placerar sig långt till höger nämner däremot sakfrågor i betydligt lägre utsträckning. I de flesta grupper har man nämnt *medievalrörelsen* i ungefär lika stor utsträckning. Slutligen är det väljare som är mycket intresserade av politik respektive har medelhög eller hög politisk kunskap som nämner kategorin *partier*.

86 procent av väljarna upplevde att det var för mycket partikäbbel i valrörelsen

Efter valet 2022 är det fler väljare som instämde med negativa beskrivningar av valrörelsen jämfört med 2018.

När väljarna själva beskriver valrörelsen är Sverigedemokraterna den mest frekvent nämnda aktören.